

Låt oss tala om klass!

I RIG nr 4/2007 recenserar docent Lena Martinsson min doktorsavhandling *Om vi nu ska bli som Europa. Könsskapande och normalitet bland unga kvinnor i transitionens Polen* (Lindlöf 2006). Liksom vid disputationen på Stockholms universitet ett och ett halvt år tidigare lyfter Martinsson i artikeln fram olika brister och förtjänster med avhandlingen, precis som opponent- och recensentrollen påbjuder. En aspekt lyfts dock fram i recensionen som mer central än övriga teman, vilket jag inte uppfattade vid disputationen men gärna vill diskutera vidare i detta sammanhang. Det gäller frågan om klass.

Martinsson skriver att hon på senare tid har uppmärksammat att det teoretiska intresset för klass är mycket lågt. På denna punkt håller jag både med henne och har vissa invändningar. Det finns ett antal nya och pågående etnologiska studier där klassaspekter teoretiseras, problematiseras och sätts i relation till andra kategoriseringar på intressanta sätt. Martinsson är själv en av aktörerna på området och kanske den som har gjort detta tydligast, t.ex. i boken *Jakten på konsensus* (2006). Eva M. Karlsson, som i maj 2008 disputerade på avhandlingen *Livet nära döden* vid Stockholms universitet, är en annan. Doktoranderna Sofi Gerber och Beate Feldmann vid Södertörns högskola – som studerar identitetskonstruktioner bland ”östtyskar” i det förenade Tyskland respektive omvandlingen av samhällen på Gotland, Rügen och Ösel från militära till civila – utgör ytterligare exempel. Därutöver arbetar Mats och Beatriz Lindqvist med ett projekt om ”Global kapitalism och vardagliga motståndformer i gränssnittet mellan Öst och Väst”, där klass också aktualiseras. Vid Nordiska museet har platsforskning med intresse för klass, med inspiration från bl.a. Saskia Sassen, under ett antal år bedrivits av Birgitta Svensson och Beate Feldmann (t.ex. Feldmann 2008, Feldmann & Svensson 2006). Vid museet arbetar också Kristina Lund med ett projekt som undersöker en urban elit i Stockholm och även där är klassaspekter centrala. Det finns säkert många fler exempel.

Däremot är det en korrekt iakttagelse att klass inte är huvudfokus, och därmed blir underteoretiserat, i min avhandling. Inte desto mindre är klass en spännande kategori att fördjupa sig i. I avhandlingen visar jag också på flera ställen hur de unga kvinnorna gör medelklass – närmare bestämt *europaisk medelklassfemininitet* – på ett synnerligen performativt och elaborerat sätt. Det

gäller exempelvis den sportigt eleganta Monika, som gång på gång skapar och manifesterar en europeiskt gångbar övre medelklassposition och -identitet. Jag visar bl.a. hur hon gör detta under en seglingssemester i det mazuriska sjösystemet, där hon klär sig som en filmstjärna och drömmer om champagne och det ljuva livet på Rivieran, men också i intervjuer där hon talar om eftersträvansvärt kvinnligt utseende och respektabilitet i kontrast mot dem som har ”mycket smink och bröstet utanpå kläderna”, som Monika formulerar det. Hon, liksom de andra intervjupersonerna, drar hela tiden upp gränser mot andra slags polacker: andra klasser, andra generationer, landsbygdsbor – och konstituerar därigenom sig själv som medelklass, 70-talist, urban. Självklart är detta ett görande i paritet med könsskapandet, och alla dessa aspekter hade förtjänat samma teoretiska och analytiska uppmärksamhet som kön. Nu blev det inte så. Trots det vill jag hävda att jag *faktiskt* visar på ett kontinuerligt klasskapande bland de unga välutbildade storstadskvinnor i Polen som avhandlingen kretsar kring.

Men visst behövs ett mer utvecklat teoretiserande kring klass inom svensk etnologisk (och antropologisk m.m.) forskning generellt. På den punkten är Martinssons initiativ lovvärt. Det behövs en avancerad post-marxistisk diskussion om klass – som subjektsposition, identitet, diskursiv struktur. Men också ett intresse för klass från andra teoretiska riktningar, precis som de könsteoretiska perspektiven är många och brokiga. En bred inventering är nödvändig: Vilken forskning pågår? Vad har gjorts redan? Hur går diskussionerna om detta i det övriga vetenskapssamhället – nationellt och internationellt? Vilka talar och skriver om klass? På vilka sätt? Vilka förståelseramar och begrepp kan vi låna in till svensk etnologi? Hur kan vi översätta detta till våra forskningsintressen och kontexter? Och hur kommer det sig att klass återigen har seglat upp som ett angeläget begrepp för kulturforskare? Lena Martinsson har själv påbörjat detta inventeringsarbete (t.ex. i Martinsson 2005), men för att teoretiserandet om klass ska kunna utvecklas i likhet med köns- och etnicitetsfältet behövs ett bredare anslag. Hur som helst är det en angelägen diskussion som Martinsson har initierat, och i den vill jag gärna medverka. Låt oss tala om klass!

Karin S. Lindlöf, Södertörns högskola

Referenser

Feldmann, Beate 2008: ”Identitet och tillhörighet i in-

- nerstadslandskapet. Chinatown i Stockholm city". I: Forsell, Håkan (red.) *Den kalla och varma staden. Migration och stadsförändringar i Stockholm efter 1970*. Stockholm: Stockholmia.
- Feldmann, Beate & Birgitta Svensson 2006: "Männskor i centrum. Om de stadsetnologiska perspektivens användbarhet". I: Larsson, Stefan (red.) *Nya stadsarkeologiska horisonter*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Karlsson, Eva M. 2008: *Livet nära döden. Situationer, status och social solidaritet vid vård i livets slutskede*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Lindelöf, Karin S. 2006: *Om vi nu ska bli som Europa. Könskapande och normalitet bland unga kvinnor i transitionens Polen*. Stockholm & Göteborg: Makadam.
- Martinsson, Lena 2005: "Är klass en kategori bland andra?". I: Martinsson, Lena & Paulina de los Reyes (red.) *Olikhetensparadigm. Intersektionell perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.
- Martinsson, Lena 2006: *Jakten på konsensus. Intersektionalitet och marknadsekonomisk vardag*. Malmö: Liber.

Underteoretiserad klassforskning

Karin S. Lindelöf och jag är eniga om mycket. Vi vill exempelvis båda betona betydelsen av att studera och teoretisera klasskonstruktioner. I sin replik på min recension av hennes avhandling listar Lindelöf upp en rad arbeten om klass som pågår, eller är nypublicerade. Jag vill dock understryka att min kritik inte handlar om att man inte skriver om klass, att klass inte finns med i olika projekt. Vad min kritik handlar om är att det allt för ofta – men inte alltid – behandlas styvmoderligt teoretiskt, eller kanske snarare att det behandlas som om det vore något så fundamentalt och givet att det inte behöver teoretiseras. Lindelöfs avhandling var ett exempel på detta. Klass har, för att använda ett uttryck från de postmarxistiska tänkarna Chantal Mouffe och Ernesto Laclau, blivit ett "objektivt faktum". Klass (liksom kapitalism) tycks i dessa sammanhang vara en enkel variabel, en empirisk kategori, medan exempelvis kön och etnicitet är något som görs, instabila repetitioner som bär på möjligheter för viktiga felciteringar.

Ojämlikheten som kommit att uppstå mellan analyserna av olika kategorier är problematisk, vilket jag poängterade i min recension. Ofta är det en naturaliserad

marxistisk förståelse, som genom denna naturalisering förlorat sin kritiska potential, som upprepas och skapar förutsägbara berättelser i berättelsen. Det marxistiska tänkandet är viktigt att känna igen, strida för och emot och inte minst – om man nu använder sig av det – relatera till studiens övriga eller huvudsakliga teoretiska perspektiv. Vilka konsekvenser för marxistiska klassanalyser får exempelvis ett poststrukturalistiskt feministiskt perspektiv? Är de överhuvudtaget möjliga att förena? Krävs ett postmarxistiskt perspektiv? Finns klass? Görs klass? Frågorna öppnar för nya fält och nya förståelser av intersektioner mellan exempelvis klass och genus.

Ekonomi är också ett område som ofta lever ett underteoretiserat liv. Som diskursteoretiker fascinerar jag av att studera hur ekonomi skiljs ut och begrips i exempelvis marxistiska, kapitalistiska eller liberala diskurser. Att diskutera hur man som forskare förstår ekonomi – som diskursiv materialiserad/ande effekt eller som en utgångspunkt, som något som är – saknar jag i en mängd studier som säger sig diskutera klass och ekonomi.

Jag skulle också vilja se en breddning av klassematiken i den kultur- och genusvetenskapliga forskningen. Mycket av den forskning om klass som pågår idag handlar om identitet. Man uppehåller sig vid hur olika människor i olika klasser är och att de gör på olika sätt. Man söker skillnader utifrån ett klassperspektiv, finner dem (föga oväntat) och visar triumfatoriskt upp dem. Alternativt utgår man bara, utan att förklara det närmare, från att vissa beteenden, exempelvis att vara trevlig, är medelklassiga. Upprepas trevlighetsnormen av andra riskerar dessa få höra att de desidentifierar sig med sin klass, vilket förstås som ett problem. Klasskategorier tycks vara fasta boxar med olika innehåll och forskarens uppgift blir då att tala om vad som finns i dessa boxar. Bourdieus habitusbegrepp används slentrianmässigt och ofta alltför okritiskt och bidrar snarare till ett återskapande av klasskillnader än ett utmanande av dem. Att istället diskutera hur föreställningar om klass återskapas, utmanas och felciteras och vilka konsekvenser detta får för naturaliserandet eller utmanandet av ojämlikheter är, menar jag, ett betydligt intressantare tilltag. Vilka maktordningar möjliggörs och naturaliseras exempelvis i forskares och teoretikers diskussioner om klassidentitet? Vad naturaliseras i vår tids tal om den viktiga ledaren? Vilka föreställningar skapas om klass och individualitet i högskoleverkets arbete mot social snedrekrytering? Eller för att återanknyta till Lindelöfs avhandling och till en fråga som hon hade kunnat ställa